

ХУДУДДА ИҚТИСОДИЁТНИ БОШҚАРИШНИ НОМАРКАЗЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА РИВОЖЛАНИШ СТРАТЕГИЯСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ХУСУСИДА

Мустафаев Бахтиёр Рустамович -

Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги
“Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг
илмий асослари ва муаммолари” илмий-тадқиқот
маркази мустақил изланувчиси

[doi https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss4/a63](https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss4/a63)

Аннотация. Ушбу тадқиқотда марказлашмаган иқтисодиётни бошқаришнинг ортиб бораётган аҳамияти ва унинг минтақавий ривожланиш стратегияларига потенциал таъсири ҳақида сўз юритилади. Муваффақиятли стратегияни шакллантиришга асос бўлган илмий ёндашувлар ва тамойилларни ўрганиш орқали ушбу тадқиқот номарказлаштириш шариоитида далилларга асосланган сиёсат ишлаб чиқиш, минтақавий инклюзивлик ва барқарор иқтисодий ўсишга ҳисса қўшишга қаратилган.

Калит сўзлар: ҳудудлар, номарказлаштириш, марказлашмаган иқтисодиёт, минтақа, маҳаллий ҳокимият, стратегия.

О ФОРМИРОВАНИИ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИКОЙ РЕГИОНА

Мустафаев Бахтиёр Рустамович -

Независимый научный сотрудник научно-исследовательского
центра «Научные основы и проблемы развития экономики Узбекистана»
при Ташкентском государственном экономическом университете

Аннотация. В этом исследовании заключается растущее значение децентрализованного управления экономикой и его потенциальное влияние на стратегии регионального развития. Изучая научные подходы и принципы, лежащие в основе успешной разработки стратегии, это исследование направлено на содействие формированию политики, основанной на фактических данных, региональной интеграции и устойчивому экономическому росту в контексте децентрализации.

Ключевые слова: регионы, децентрализация, децентрализованная экономика, регион, местное самоуправление, стратегия.

REGARDING THE FORMATION OF A DEVELOPMENT STRATEGY IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION OF ECONOMIC MANAGEMENT IN THE REGION

Mustafaev Bakhtiyor Rustamovich -

Independent researcher of the research center
“Scientific bases and problems of the development of the economy of
Uzbekistan” under the Tashkent State University of Economics

Abstract. In this research lies the growing importance of decentralized economic governance and its potential impact on regional development strategies. By exploring the scientific approaches and principles underlying successful strategy formulation, this research aims to contribute to evidence-based policymaking, regional inclusion and sustainable economic growth in the context of decentralization.

Key words: regions, decentralization, decentralized economy, region, local government, strategy.

Кириш. Сўнгги йилларда иқтисодиётни бошқаришнинг номарказлаштириш дунёнинг турли минтақаларида муҳим сиёсат йўналиши сифатида пайдо бўлди. Бу қарорлар қабул қилиш ваколатлари ва мажбуриятларини марказий ҳокимият органларидан минтақавий ва маҳаллий ҳокимиятларга ўтказишни назарда тутди. Номарказлаштиришнинг мантиқий асоси унинг минтақавий иштирокчиларининг имкониятларини кенгайтириш, маҳаллий иштирокчи рағбатлантириш ва ҳар бир минтақанинг ўзига хос эҳтиёжларига яхшироқ мослаштирилган ривожланиш стратегияларини ишлаб чиқишда ётади. Ҳудудлар ўзига хос иқтисодий, ижтимоий, мада-

ний ва экологик хусусиятларга эга бўлганлиги сабабли марказлаштирилмаган иқтисодий бошқарув ресурсларини янада самаралироқ тақсимлаш ва мақсадли ривожланиш ташаббусларига олиб келиши мумкин.

Иқтисодиётни бошқаришнинг марказлашмаган ёндашувларини қабул қилиш минтақавий ривожланиш стратегиялари учун муҳим оқибатларга олиб келиши мумкин. Тарафдорлар бу иқтисодий ўсишни кучайтириши, хизматлар кўрсатишни яхшилаш ва минтақавий инклюзивликни (қимнидир ёки бирор нарсани ижтимоий жараёнга киритиш[16]) рағбатлантириши мумкинлигини таъкидласа-да, танқидчилар

потенциал самарасизлик, мувофиқлаштириш муаммолари ва минтақалар ўртасидаги тафовутлар ҳақида хавф-хатарни билдирмоқда. Шундай қилиб, номарказлаштириш шароитида ривожланиш стратегияларининг самарадорлиги ва муваффақиятини таъминлайдиган илмий ёндашувлар ва тамойилларни тадқиқ қилиш ва тушуниш зарур.

Адабиётлар таҳлили. Марказлашмаган иқтисодиётни бошқаришга қизиқиш ортиб бораётганига қарамай, ушбу ривожланиш стратегиясини шакллантиришнинг илмий асосларини ўрганувчи кенг қамровли тадқиқотлар мавжуд эмас. Ушбу тадқиқот бўйича иқтисодчиларнинг илмий йўналишларини ўрганиб чиқиб, улар асосида тадқиқотимиз мазмунини очиб бериш имконияти мавжуд. Шу сабабли айрим тадқиқотчиларнинг фикрларини ўрганиб чиқиб, мавзуга оид назарий тасаввурларни шакллантирсак, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Сўнгги бир неча ўн йилликларда бутун Европада марказлашмаган ҳукуматлар пайдо бўлди. Франция, Италия, Польша, Испания ёки Буюк Британия каби илгари марказлашган кўплаб давлатлар номарказлаштиришнинг кетмакет тўлқинлари билан шуғулланган бўлса, Австрия, Бельгия ёки Германия каби илгари марказлашмаган бошқа давлатлар ваколатлар ва ресурсларни ҳукуматнинг субмиллий даражаларига ўтказишни кучайтирди [1].

Ушбу номарказлаштириш ҳаракатининг сабабларидан бири “номарказлаштириш катта иқтисодий фойда келтиради” деган чуқур ишончдир. Шунга қарамай, адабиётда бу шундайми ёки йўқми, номарказлаштириш иқтисодий самарадорликни оширадими ёки йўқми, деган аниқ хулосанинг йўқлиги икки омил билан боғлиқ. Биринчиси, номарказлаштиришнинг даромадлари ваколатлар ва ресурслар берилган ҳукумат сифатига боғлиқ. Самарали худудий ва маҳаллий бошқарув органларига ваколат ва ресурсларни ўтказиш давлат сиёсатининг маҳаллий эҳтиёжларга яхшироқ мослашишига олиб келади ва натижада самаралироқ бўлади. Аксинча, агар ваколат берилган маҳаллий ҳокимият миллий ҳукуматларга қараганда камроқ қобилиятга эга бўлса, умумий иқтисодий самарадорликка путур етказиши мумкин.

Самарали ва динамик марказлаштирилмаган ҳукуматларга эга бошқалар билан ўралган худудлар, бир томондан, жисмоний шахслар ва фирмалар яхши сиёсат ва хизматлар кўрсатишни излаб, масъулиятсиз овоз беришлари туфайли ютқазishi мумкин[2]. Бошқа томондан, марказлашмаган ҳукуматлар ўртасидаги рақобат маҳаллий ҳукуматларнинг аҳолининг талабларига янада самаралироқ жавоб беришига олиб келиши мумкин. Бу хизматлар кўрсатишнинг умумий сифатини яхшилади ва капитал, истеъ-

додлар ва фирмаларнинг қочиб кетишининг олдини олади [3].

“Номарказлаштириш сезиларли иқтисодий фойда келтиради” деган ишонч классик фискал федерализм адабиётига асосланган. В.Э.Оатес ишларида номарказлаштиришнинг иккита асосий афзалликларини таъкидлади[4]. Биринчидан, маҳаллий ҳукуматнинг давлат харажатларини турли худудларда яшовчи шахсларнинг хоҳишига кўра самаралироқ мувофиқлаштириш қобилияти. Иккинчидан, субмиллий ҳукуматлар ўртасидаги рақобат туфайли кам фойдаланилган ресурсларни сафарбар қилишнинг юқори самарадорлиги [5].

Бинобарин, маҳаллий ва минтақавий ҳукуматлар, кўпинча, узоқроқ марказий ҳукуматларга қараганда бир қатор жамоат товарлари ва хизматларини тақдим этишда самаралироқ деб ҳисобланади, чунки улар “аҳолининг хоҳиш-истаклари миллий даражада акс эттирилиши мумкин бўлганидан кўра кўпроқ даражада акс эттиради”[2]. Айниқса, эҳтиёжлар ва истаклар бир жойдан иккинчисига ўзгариб турадиган шароитларда маҳаллий ва минтақавий ҳукуматлар ушбу эҳтиёжларни аниқлашга қодирроқ ва давлат сиёсатини мослаштиришда самаралироқ деб қабул қилинади. Демак, номарказлаштириш орқали “иқтисодий дивиденд” пайдо бўлиши кутилмоқда: марказлашмаган мамлакатлар ва минтақалар турли хил худудлар талабларига мослаштирилган, худуднинг умумий салоҳиятини сафарбар қилган ҳолда яхшироқ давлат сиёсатини ишлаб чиқади ва катта иқтисодий фойда келтиради [6].

Бироқ номарказлаштиришнинг тахминий фойдалари бўйича олиб борилган тадқиқотларнинг аксарияти ушбу иқтисодий дивиденднинг аниқлаш учун кураш олиб борди[7]. Кўпроқ марказлашмаган давлатлар, кўпинча, марказлаштирилган мамлакатларга қараганда яхшироқ фаолият юрита олмади ёки марказлашмагандан кейин сезиларли иқтисодий ўсишга гувоҳ бўлди[8].

Номарказлаштириш юрисдикциялар ўртасида солиқ рақобатига олиб келиши мумкин [9]. Бундан ташқари номарказлаштириш потенциал миқёсдаги иқтисодсизликларга олиб келиши мумкин[10]. Номарказлаштириш, шунингдек, юмшоқ бюджет чекловлари хавфини кучайтириши ва турли хил маҳаллий иштирокчилар ва юрисдикциялар ўртасида горизонтал ва вертикал равишда – ҳукуматнинг турли даражалари ўртасида мураккаб мувофиқлаштириш муаммоларини келтириб чиқариши мумкин[11]. Номарказлаштириш молиялаштиришда тенгсизликни ҳам келтириб чиқариши мумкин. Каттароқ солиқ базасига эга бўлган бой худудлар кўпроқ молиявий ресурсларни тўплаши ва маҳаллий давлат товарларини камбағалларга қараганда

пастроқ ставкаларда молиялаши мумкин[12]. Бу жамоат товарлари ва хизматларининг тенг бўлмаган таъминланишига ва худудий кескинликнинг кучайишига олиб келади[12]. Бундан ташқари баъзи фирмалар ва янги бошланувчилар маълум бир минтақага фискал сабабларга кўра ёки маҳаллий ва минтақавий ҳукуматлар томонидан берилган махсус сиёсий имтиёзларига кўра кўчиб ўтишга қарор қилишлари мумкин бўлса-да, ҳақиқат шундаки, иқтисодий фаолиятни бошқа жойда эмас, балки бир жойда жойлаштириш ва ривожлантириш қарорлари, асосан, капиталнинг ҳаракатчанлиги ва миграциясида узоқ муддатли жойлашув афзалликлари ва қатъийликнинг натижасидир. Бу шуни англатадики, номарказлаштириш даражасидаги ўзгаришларга реакция узоқ муддатли ҳодиса бўлиши мумкин, бу деволүциядаги қисқа муддатли ўзгаришлар билан боғлиқ бўлиши шарт эмас.

Номарказлаштириш бўйича тадқиқотлар, одатда, номарказлаштириш жараёнларининг иқтисодий муваффақияти ёки муваффақиятсизлиги нафақат минтақанинг номарказлаштириш даражаси ва турига, балки ваколатлар ва ресурслар ажратилган ҳукумат сифатига ҳам боғлиқлигини эътибордан четда қолдирди. Улар, шунингдек, алоҳида минтақа киритилган кенгроқ географик худуднинг номарказлаштириш даражаси ва ҳукумат сифати билан боғлиқ. Кенг тарқалган номарказлаштириш жараёнлари давлат сиёсати, хизматлар кўрсатиш ва инновациялар нуқтаи назаридан ўсишни кучайтирувчи рақобат эффектларини келтириб чиқариши мумкин[13].

Минтақавий ҳукумат сифати номарказлаштиришнинг иқтисодий фойдасига воситачилик қилувчи кучли ҳайдовчи эканлигини аниқладик. Номарказлаштиришнинг иқтисодий фойдаси, агар ваколат берилган бошқарувлар сифати юқори бўлса (ёки, ҳеч бўлмаганда, миллий ҳукуматники каби) ва у яхшиланганда яхшиланади. Ҳукумат сифати паст бўлган худудларга ваколатлар ва ресурслар ўтказилгандан кўра, маҳаллий ҳокимият органлари яхши бўлган худудлар номарказлаштиришдан сезиларли даражада юқори фойда олади. Минтақавий бошқарувни миллий даражадан юқори даражада изоҳ қилиш контекстида натижалар номарказлаштиришдан максимал даражада фойдаланиш усули сифатида горизонтал мувофиқлаштириш ва маъмурий салоҳиятни яхшилашга устувор аҳамият беришни қўллаб-қувватлайди [14].

Давлат сиёсатини амалга ошириш қобилиятига эга ҳукуматларга ўтказмаса, кўпроқ “номарказлаштириш яхши иқтисодий натижалар билан боғлиқ эмас” деган фикрни қўллаб-қувватлайди[15]. Демак, маҳаллий бошқарув сифатини ошириш номарказлаштиришнинг асосий шартидир. Ҳукумат сифатининг яхшилани-

ши нафақат маълум бир минтақага, балки унинг қўшниларига ҳам тегишли бўлишига ишонч ҳосил қилиш, номарказлаштиришдан кўпроқ иқтисодий даромад олишни кафолатлайди. Номарказлаштириш жараёнлари, шунингдек, ҳукуматнинг субмиллий бўғинларига ваколатлар ва ресурсларни ўтказишдан ҳар қандай потенциал иқтисодий фойдани сезиларли даражада сусайтирадиган молиялаштирилмаган маблағлардан қочиш керак. Номарказлаштириш эса бутун худудни қамраб олса яхши ишлайди. Номарказлаштиришнинг ҳар қандай жараёни унинг иқтисодий таъсирини максимал даражада ошириш учун атрофдаги худудлардаги ҳукумат сифатини ҳисобга олиши керак.

Умуман олганда, номарказлаштириш самарали бўлиши учун нисбатан катта географик миқёсларни – миллий миқёсга ўз ичига олган яхлит ёндашувни қабул қилиш керак. Бу кўпроқ горизонтал ва вертикал мувофиқлаштиришни, умумий мақсадларни ўрнатишни осонлаштиради, адолатсиз рақобатнинг олдини олади ва эҳтимол, бундан ҳам муҳими, ваколатлар ва ресурсларни ҳукуматнинг субмиллий бўғинларига ўтказиш энг яхши иқтисодий натижаларни беришини таъминлайди. Фақат шу йўл билан номарказлаштиришнинг қутилган иқтисодий самарасини таъминлаш ва шу билан бирга, бутун дунё бўйлаб кўплаб номарказлаштириш жараёнларини қамраб олган ва ҳокимиятларнинг каттароқ ўтказилиши билан шуғулланиш учун ҳукумат имкониятлари нуқтаи назаридан яхши тайёрланмаган худудларни қамраб олган потенциал тузоқлардан қочиш мумкин.

Таҳлил ва натижалар. Минтақада иқтисодиётни бошқаришни номарказлаштириш шаброитида ривожланиш стратегиясини шакллантиришнинг илмий ёндашувлари ва тамойиллари бўйича тадқиқотлар қуйидаги сабабларга кўра муҳим аҳамиятга эга:

- *сиёсат натижалари;*
- *ахборотга асосланган қарорлар қабул қилиш;*
- *минтақавий инклюзивлик;*
- *барқарор ривожланиш интеграцияси.*

Минтақавий контекстни ҳар томонлама тушуниш муваффақиятли ривожланиш стратегиясининг асосини ташкил қилади. Бу минтақанинг ноёб иқтисодий, ижтимоий, маданий ва экологик хусусиятларини таҳлил қилишни ўз ичига олади. Табиий ресурслар, мавжуд тармоқлар, демографик тенденциялар, инфратузилма ва рақобатдош устунликлар каби омилларни ҳар томонлама баҳолаш керак. Илмий маълумотларни таҳлил қилиш ва тадқиқотлар сиёсатчиларга минтақанинг потенциаллари, муаммолари ва имкониятларини тушунишга ёрдам беради, бу уларга худуднинг ўзига хос эҳтиёжла-

рига мослаштирилган стратегияларни ишлаб чиқишга имкон беради.

Сўнгги йиларда Ўзбекистонда муҳим ислохотлар, жумладан, минтақада иқтисодиётни бошқаришни номарказлаштиришга қаратилган саъй-ҳаракатлар амалга оширилмоқда. Ўзбекистонда номарказлаштириш Президент Шавкат Мирзиёев 2016 йил охирида лавозимга кириш-

ганидан сўнг бошланган кенг қўламли иқтисодий ислохотларнинг бир қисми бўлди. Ҳукумат иқтисодий ривожланишга қўмаклашиш, сармояларни жалб қилиш ва бошқарув тизимини такомиллаштириш мақсадида қарорлар қабул қилиш ваколатлари ва масъулиятини марказий даражадан минтақавий ва маҳаллий ҳокимият органларига ўтказиш устида ишламоқда.

1-расм. Ўзбекистонда номарказлаштиришнинг асосий жиҳатлари

Манба: муаллиф томонидан шакллантирилган.

Ҳукумат иқтисодиётни либераллаштириш бюрократик тўсиқларни камайтириш ва бизнес учун янада қулай муҳит яратишга қаратилган иқтисодий ислохотларни амалга оширди. Ушбу саъй-ҳаракатлар корхоналарни рўйхатдан ўтказиш тартиб-қоидаларини соддалаштириш ва инвесторлар ҳимоясини кучайтиришни ўз ичига олади.

Ўзбекистонда номарказлаштириш маҳаллий ҳокимиятларга уларнинг ноёб эҳтиёжлари ва ресурсларига мос келадиган ривожланиш стратегияларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш ҳуқуқини бериш орқали минтақавий ривожланишни рағбатлантиришга қаратилган. Бунга минтақавий ҳукуматларга кўпроқ молиявий ва маъмурий автономиялар бериш орқали амалга ошириш режалаштирилмоқда.

Ҳукумат Ўзбекистоннинг турли ҳудудларига тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилишга фаол ҳаракат қилмоқда. Бу ҳаракатда номарказлаштириш муҳим роль ўйнайди, чунки минтақавий ҳокимиятларга инвестицияларни осонлаштириш ва бизнесни ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш учун кўпроқ ваколат берилган.

Қишлоқ хўжалиги Ўзбекистон иқтисодиётининг ҳал қилувчи соҳаси бўлиб, номарказлаштириш қишлоқ хўжалигини режалаштириш, ерни бошқариш ва фермерларни қўллаб-қувватлашда минтақавий ҳукуматларнинг ролини кучайтиришга қаратилган.

Қийинчиликлар ва имкониятлар:

Ўзбекистонда номарказлаштириш саъй-ҳаракатлари минтақавий ривожланиш ва иқти-

содий ўсиш учун бир қанча имкониятлар тақдим этса-да, улар диққат билан ҳал қилиниши керак бўлган муаммолар ҳам мавжуд (1-жадвал).

Ўзбекистоннинг минтақада иқтисодий бошқарувни номарказлаштиришга қаратилган саъй-ҳаракатлари минтақавий ривожланиш ва иқтисодий ўсишга қўмаклашиш мажбуриятини акс эттиради. Жараён қийинчиликлар ва имкониятларни тақдим этса-да, у иқтисодиётни диверсификация қилиш ва минтақавий рақобатбардошликни ошириш салоҳиятига эга. Доимий мониторинг, салоҳиятни ошириш ва самарали мувофиқлаштириш Ўзбекистонда муваффақиятли номарказлаштириш ва барқарор ривожланиш учун зарур.

Хулоса ва таклифлар. Ўзбекистон минтақасида хўжалик бошқарувини муваффақиятли номарказлаштириш чуқур ўйланган ва комплекс стратегияни талаб қилади. Минтақавий ҳукуматларга қарорлар қабул қилишда кўпроқ ваколатлар ва ресурсларни тақдим этиш, шунингдек, ҳукуматнинг турли даражалари ўрта-сида мувофиқлаштириш ва ҳамкорликни таъминлаш орқали Ўзбекистон ўзининг турли минтақалари салоҳиятини тўлиқ очиб, барқарор иқтисодий ўсишга ёрдам бериши мумкин. Стратегия номарказлаштиришни минтақавий ривожланиш ва фаровонлик катализаторига айлантириш учун салоҳиятни ошириш, манфаатдор томонларни жалб қилиш ва далилларга асосланган қарорлар қабул қилишга устувор аҳамият бериши керак.

Ўзбекистонда номарказлаштиришдаги муаммо ва имкониятлар

МУАММОЛАР	
Потенциални ошириш	Минтақавий ва маҳаллий ҳокимият органларининг иқтисодий қарорларни самарали бошқариш ва сиёсатни амалга ошириш учун зарур салоҳият, ресурслар ва тажрибага эга бўлишни таъминлаш номарказлаштиришни муваффақиятли амалга ошириш учун зарур
Мувофиқлаштириш	Турли минтақалар ўртасида сиёсат ва ривожланиш ташаббусларини мувофиқлаштириш мураккаб бўлиши мумкин ва ҳукуматнинг турли даражалари ўртасида самарали алоқа ва ҳамкорликни талаб қилади
Молиявий номутаносиблик	Ресурсларнинг мутаносиб тақсимланишини ва ҳудудлар ўртасида даромадларни тақсимлаш механизмларини таъминлаш молиявий номутаносиблик ва иқтисодий ривожланишдаги номутаносибликларнинг олдини олиш учун жуда муҳим
ИМКОНияТЛАР	
Мослаштирилган стратегиялар	Номарказлаштириш ҳудудларга уларнинг ўзига хос эҳтиёжлари ва шароитларига мослаштирилган стратегия ва сиёсатларни ишлаб чиқишга имкон беради, бу эса янада самарали ва мақсадли ривожланишга олиб келади
Маҳаллий имкониятларни кенгайтириш	Маҳаллий ҳамжамиятларнинг имкониятларини кенгайтириш ва уларни қарорлар қабул қилиш жараёнига жалб қилиш ривожланиш жараёнида мулкчилик ва жавобгарликни ошириши мумкин
Иқтисодий диверсификация	Номарказлаштириш минтақавий иқтисодий диверсификацияни рағбатлантириши мумкин, бу эса битта саноат ёки секторга боғлиқликни камайтиришга ва умумий иқтисодий барқарорликни оширишга олиб келади.

Манба: муаллиф томонидан шакллантирилган.

Хулоса сифатида айтиш керакки, Ўзбекистон минтақасида иқтисодиётни бошқаришни номарказлаштириш стратегияси минтақавий ривожланиш ва иқтисодий ўсишга кўмаклашишда унинг самарадорлигини таъминлаш учун пухта режалаштиришни амалга ошириш зарур. Яъни қуйидагича тартибда бўлиши тавсия қилинади:

- ✦ иқтисодиётни бошқаришда ҳудудий ва маҳаллий бошқарув органларининг роли, масъулияти ва қарорлар қабул қилиш ваколатларини белгилаб берувчи аниқ ҳуқуқий базани яратиш;

- ✦ иқтисодиётни режалаштириш, амалга ошириш ва мониторинг қилиш бўйича ўз функцияларини самарали амалга ошириш учун ҳудудий ҳокимият органларининг институционал салоҳиятини мустаҳкамлаш;

- ✦ минтақавий ва маҳаллий ҳукуматларга ўз ривожланиш ташаббусларини молиялаштириш ва амалга ошириш имконини бериш учун молиявий ресурслар ва даромад келтирувчи ваколатларни бериш;

- ✦ ҳудудлар ўртасида юзага келиши мумкин бўлган фискал номутаносибликларни бартараф этиш ва ресурсларнинг адолатли тақсимланишини таъминлаш учун фискал тенглаштириш механизмларини жорий этиш;

- ✦ минтақавий ҳукуматларни ўз минтақаларининг ўзига хос эҳтиёжлари ва имкониятларига мос келадиган комплекс ривожланиш режалари ва стратегияларини ишлаб чиқишга рағбатлантириш, синергетика ва ҳамкорлик соҳаларини аниқлаш учун ҳудудлар ўртасида мувофиқлаштириш ва ҳамкорликни ривожлантириш;

- ✦ тадбиркорлик фаолиятини тартибга солиш, инвестицияларни рағбатлантириш ва маҳаллий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш

орқали ҳар бир ҳудудда жозибадор сармоявий муҳитни шакллантириш;

- ✦ маҳаллий ва хорижий инвестицияларни жалб қилиш учун ҳудудий даражада инвестицияларни рағбатлантириш агентликларини ташкил этишга кўмаклашиш;

- ✦ минтақавий ҳукуматлар ўртасида тегишли иқтисодий маълумотларни тўплаш, таҳлил қилиш ва алмашишни рағбатлантириш ва асосланган қарорлар қабул қилиш ва далилларга асосланган сиёсатни ишлаб чиқиш;

- ✦ маҳаллий ҳамжамиятларни, бизнесни, фуқаролик жамияти ташкилотларини ва бошқа манфаатдор томонларни ривожланиш ташаббуслари ва маҳаллий эгалигини таъминлаш учун қарорлар қабул қилиш жараёнига жалб қилиш;

- ✦ ҳар бир минтақада марказлашмаган иқтисодиётни бошқаришнинг ривожланиши ва таъсирини баҳолаш учун мустаҳкам мониторинг ва баҳолаш тизимини жорий этиш ва баҳолаш натижаларидан яшиланиш соҳаларини аниқлаш ва стратегияга далилларга асосланган тузатишлар киритиш;

- ✦ экологик тоза ва ижтимоий инклюзив иқтисодий ўсишни рағбатлантириш учун барқарор ривожланиш тамойилларини минтақавий ривожланиш стратегияларига интеграциялаш;

- ✦ муваффақиятли тажрибаларни ўрганиш ва самарали стратегияларни такрорлаш учун минтақалар ўртасида билим ва илғор тажриба алмашишга кўмаклашиш;

- ✦ миллий ривожланиш устуворликларини минтақавий стратегиялар билан мувофиқлаштириш учун марказий, минтақавий ва маҳаллий бошқарув органлари ўртасида самарали мувофиқлаштириш ва ҳамкорликни таъминлаш.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Hooghe L., Marks G., Schakel AH, et al. (2016) *Measuring Regional Authority: A Postfunctionalist Theory of Governance* (Vol. 1). Oxford: Oxford University Press.
2. Tiebout CM. (1956) *A pure theory of local expenditures*. *Journal of Political Economy* 64(5): 416-424.
3. Iimi A. (2005) *Decentralization and economic growth revisited: An empirical note*. *Journal of Urban Economics* 57(3): 449-461.
4. Oates WE. (1972) *Fiscal Federalism*. New York: Harcourt-Brace Jovanovich.
5. Rodríguez-Pose A., Ezcurra R. (2010) *Does decentralization matter for regional disparities? A cross-country analysis*. *Journal of Economic Geography* 10(5): 619-644.
6. Morgan K. (2002) *English Question: Regional perspectives on a fractured nation*. *Regional Studies* 36(7): 797-810.
7. Lago-Peñas S., Martínez-Vázquez J., Sacchi A. (2020) *Fiscal stability during the Great Recession: Putting decentralization design to the test*. *Regional Studies* 54(7): 919-930.
8. Rodríguez-Pose A., Ezcurra R. (2011) *Is fiscal decentralization harmful for economic growth? Evidence from the OECD countries*. *Journal of Economic Geography* 11(4): 619-643.
9. Brueckner JK. (2004) *Fiscal decentralization with distortionary taxation: Tiebout vs. Tax competition*. *International Tax and Public Finance* 11(2): 133-153.
10. Prud'Homme R. (1995) *The dangers of decentralization*. *World Bank Research Observer* 10(2): 201-220.
11. Bolton P., Farrell J. (1990) *Decentralization, duplication and delay*. *Journal of Political Economy* 98(4): 803-826.
12. Rodríguez-Pose A. (2018) *The revenge of the places that don't matter (and what to do about it)*. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 11(1): 189-209.
13. Rodríguez-Pose A. & Muštra V. (2022). *The economic returns of decentralisation: Government quality and the role of space*. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 54(8), 1604-1622. <https://doi.org/10.1177/0308518X221118913>
14. Iammarino S., Rodríguez-Pose A., Storper M. (2019) *Regional inequality in Europe: Evidence, theory and policy implications*. // *Journal of Economic Geography* 19(2): 273-298.
15. Muringani J., Fitjar RD., Rodríguez-Pose A. (2019) *Decentralization, quality of government and economic growth*. *Revista de Economía Mundial*. // *Journal of World Economy* 51: 25-50.
16. <https://trends.rbc.ru/trends/social/6260fb9d9a794768ff6beb0f>

SANOAT AGLOMERATSIYALARINING HUDUDIY IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI BAHOLASH

Raximbayev Akmal Azatboyevich -
Urganch davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss4/a64

Annotatsiya. Maqolada hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida sanoat aglomeratsiyaning ta'sirini baholash bo'yicha ilmiy-nazariyalar hamda sanoat aglomeratsiyalarining shakllanishi va rivojlanish mexanizmlari o'rganilgan. Kobb-Duglas ishlab chiqarish funksiyasi asosida sanoat aglomeratsiyasining mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholash usulini taklif etgan. Taklif etilgan usul asosida O'zbekiston Respublikasi mintaqalarida sanoat aglomeratsiyalarining hududiy rivojlanishga ta'siri statik aglomeratsiya indeksi asosida aniqlangan. Natijalarga ko'ra, sanoat aglomeratsiyalarining rivojlanishi hududlarda iqtisodiy o'sishga turlicha ijobiy va salbiy ta'sirlari mavjud ekanligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: sanoat, YAIM, YAXM, aglomeratsiya, ishchi kuchi, mintaqa, hududiy sanoat, regressiya, aglomeratsiya indeksi.

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ АГЛОМЕРАЦИЙ НА МЕСТНЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ

Рахимбаев Акмаль Азатбоевич -
Независимый научный сотрудник
Ургенчского государственного университета

Аннотация. В статье рассматриваются научные теории по оценке влияния промышленных агломераций на социально-экономическое развитие регионов, а также механизмы формирования и развития промышленных агломераций. На основе производственной функции Кобба-Дугласа предлагается метод оценки влияния промышленной агломерации на региональный экономический рост. На основе предложенной методики определялось влияние промышленных агломераций на региональное развитие в регионах Республики Узбекистан на основе статического индекса агломерации. По результатам определено, что развитие промышленных агломераций оказывает разное положительное и отрицательное влияние на экономический рост в регионах.

Ключевые слова: промышленность, ВВП, ВВП, агломерация, рабочая сила, регион, региональная промышленность, регрессия, индекс агломерации.